

Spiritualita etnika Matsés: žabí jed Kambo jako vakcína proti smůle a součást loveckých praktik

Dagmar Civišová, jr

Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií
Národní ústav duševního zdraví, Výzkumný program veřejné duševní zdraví

Klíčová slova: Kambo, žába, Matsés, spiritualita, *Phyllomedusa bicolor*, Amazonie

Abstrakt: Všechny amazonské skupiny původních obyvatel za posledních 100 let výrazně změnila populační charakteristiky, využívání zdrojů i strukturu osídlení. Hlavním vnějším faktorem těchto změn nebyla pouze nehostinná amazonská příroda, ale byli to především lidé prahnoucí po přírodních komoditách, jdoucí ruku v ruce s technologickým rozvojem, který s sebou nese stále nové a nové materiálové potřeby. Ačkoli rozvoj vždy něco přináší, zákonitě někde bere, v tomto případě fragmenty divokého prostředí, hmotné statky, ale i životy členů domorodých etnických skupin. Přes drsné podmínky, nemoci a ztráty, které za poslední stovky let proměňovaly amazonskou krajinu, se podařilo přírodě a jejím obyvatelům adaptovat na vlivy vnějšího světa a neztratit přitom spirituální citění. Konkrétně etnikum Matsés, jedni z posledních lovců a sběračů, žijící na hranici Brazílie a Peru, využívá některé přírodní dary pro komunikaci s duchovním světem doposud. Tradice se však postupně vytrácí a je jen otázkou času, kdy vliv moderní společnosti odpoutáváající člověka od přítomného okamžiku a magických rituálů promění i tyto zbytky důkazů o vysoce rozvinutém spirituálním životě.

Tento článek zkoumá historický kontext, v němž se Matsés dostali do kontaktu s vnějším světem (stalo se tak během období kaučukového boomeru), následných konfliktů nebo pozdějšího nenásilného kontaktu prostřednictvím misijní organizace a otevírá témata současných magických metod, z nichž některé se v posledních letech šíří do celého světa. Ukazuje se, že přestože skupina prošla turbulentními událostmi, její kultura si stále uchovává spojení s duchovním světem prostřednictvím tradičních praktik, jako je „šňupání“ halucinogenní směsi ně-ně a užívání jedu z žáby Kambo. Tyto zvyklosti nejen symbolizují spojení s přírodou, ale také mají pro etnikum praktické využití, například zlepšování loveckých dovedností. Kambo se navíc využívá jako prostředek k očistě a ochraně, ale také vykazuje „moderní potenciál“ v léčbě určitých onemocnění. Studie dále diskutuje, jak tyto praktiky ovlivňují individuální transformaci a prožívání jednotlivců, což je důležitým prvkem v uchování kultury a spojení s duchovním světem v rámci moderního kontextu.

1. Úvod

Peruánská Amazonie v sobě skýtá neskutečné přírodní bohatství, ale i magickou moudrost, kterou domorodí obyvatelé udržují až doposud prostřednictvím tradič-

ních šamanských praktik. Přežívá tak i víra, že určité rostliny hostí duchy, od nichž lze získat poznání o různých světech. Této znalosti se dá údajně dosáhnout užitím některých přírodních látek za určitých podmínek,

jako je například sexuální separace či specifická strava (Luna 1986, 2).

Duchovní světy amazonských etnik se zdají být stejně složité a různorodé, jako je společnost, ve které žijí se svými různými kulturními tradicemi. Kosmologie tamních lidí je ponořena do obecného animistického náboženského pozadí, kde jsou přírodním bytostem propůjčovány lidské dispozice a sociální atributy (Descola et al. 1994, 84). Animismus věří v duchovní síly přírody, která na sebe při komunikaci s lidskými bytostmi bere antropomorfní nebo teriomorfní podobu (Rival 2012, 71). Tamní obyvatelé čelí neustálým, často násilným, náhlým změnám v sociálních a ekonomických strukturách, náboženské indoktrinaci a vlivu moderních technologií. Navzdory tomu je víra v duchovní entity v místní společnosti stále silně zakotvena (Luna 1986, 22).

Obecně by se daly považovat za nejznámější pomůcku pro komunikaci s duchovními silami přírody rostliny, nicméně není to jediná forma, kterou amazonská příroda nabízí. Některé magické metody mají kořeny i ve zvířecí říši a právě o to se opírá i tato studie lidí Matsés a jejich vztahu k přírodě a společnosti, jejíž data vycházejí z terénního výzkumu prováděného v celkovém součtu šesti měsíců v Peru, ve městě Iquitos a jeho okolí a v rezervaci uvedeného etnika. Ona zvířecí metoda se širokospektrými účinky je zároveň i loveckou pomůckou: jedná se o aplikaci jedovatého sekretu z žáby přezdívané „Kambo“.

Kambo se stalo hybridním fenoménem, původní praktika je v důsledku globalizace a vzrůstu své popularity modernizována a vznikají tak brikolážní rituály, ve kterých se kombinují různé kulturní prvky. V dnešní podobě Kambo rituálu ve společnostech mimo domovinu žáby se tradiční přístupy používané v původních kulturách Amazonie snoubí s moderními trendy a zájmy týkajícími se zdraví, osobního rozvoje a duchovna.

Jak popsal již v roce 1970 ve svém díle *Hunting and Hunting Magic among the Amahuaca of the Peruvian Montana* americký antropolog Robert L. Carneiro, Kambo je jednou z nejsilnějších loveckých magií ze všech a i přes náročný fyzický stav, který s sebou užití jedu přináší, je stále praktikováno a jeho uživatelé jsou přesvědčeni, že aplikace zákonitě následně zlepšuje lovecké schopnosti a dovednosti (Carneiro 1970, 340). Různorodost dostupných zdrojů nejen výrazně a nepravidelně kolísá z roku na rok, ale vegetační mozaika se mění také v reakci na klimatické změny. To vede k tomu, že lovec pravděpodobně nikdy nenarazí na stejné podmínky jako v předchozím roce (Winterhalder 1981, 80). Z toho důvodu lovci obvykle usilují o použití optimální strategie, která se snaží maximalizovat čistý zisk energie a úspěšná lovecká taktika vzniká

v průběhu evolučního procesu (Descola et al. 1994, 31). Abychom pochopili, jak se Kambo projevuje v duchovním i praktickém životě Matsés a jaký je obecný náhled etnika na svět, je nutné znát určitý historický rámec, který dynamiku společnosti postupně proměňoval a formoval do současné podoby.

2. Kaučukový boom, útoky a příměří

Dochované informace o rané historii Matsés jsou velmi útržkovité, ale zdá se, že k jejich prvnímu setkání s vnějším světem došlo v době expedice, kterou vedl Španěl Don Diego Vaca de Vega v roce 1621. Jejich dnešní území se nachází ve vlastní rezervaci kolem řek Yavarí, Yaquerana, Chobayacu a Gálvez v oblasti peruánsko-brazílské hranice. V roce 1976 komunity etnika skýtal asi 820 členů, ale od té doby se populace více než ztrojnásobila a v současné době je Matsés asi 3200. Jejich společenství bylo ovlivněno dopady misí, zavlečených nemocí, takzvaným kaučukovým bohem a především moderní byrokracií, která se šířila postupně pod tlakem vnější společnosti (Romanoff 1984, 20). Ačkoli je amazonská divočina v určitých směrech nehostinným prostředím, mnohem nebezpečnější rámec pro tamní obyvatele představovaly především sociální pohyby a změny. Většina kritických problémů, kterým Matsés museli čelit za posledních 150 let, souvisela s jednáním s cizinci, kteří dočasně okupovali jejich území a snažili se těžit kaučuk, ruku v ruce s expanzí nadnárodních společností do džungle, což mělo zřejmě na místní přírodu a společnost ten nejdrastičtější dopad.

Toto období nazývané kaučukový boom začalo na konci devatenáctého století a přetrvávalo zhruba do roku 1920, kdy poklesla cena produktu i jeho výroba. Kaučuk byl tehdy klíčovým materiálem pro výrobu pneumatik, diktovanou prudkým rozvojem automobilismu. Amazonská oblast byla jádrem, kde se boom odehrál. Do té doby byla industrializací téměř nedotčena. Do dříve nedostupných míst tak začali proudit investoři a podnikatelé, hledající zdroje kaučuku a celý proces získávání komodity začal vyžadovat levnou pracovní sílu. V období recese, po zhroutilí obchodu s kaučukem, se většina kaučukových rančů zavřela, přesto příležitostně strany stále přicházely těžit jakýkoli produkt, který v té době dosáhl vysoké ceny. Na přelomu minulého století Matsés lovili foukačkami a nosili na těle různé ozdoby. K pracím, které se dnes provádějí mačetami, noži a ocelovými sekerami, nepoužívali ocelové nástroje, ale kamenné sekery a speciálně upravené ostré zuby hlodavců (Kovasna 2009, 18-19).

Ačkoli byla oblast zcela prostoupena kaučukovými pozemky, kontakt s domorodci byl velmi řídký, přede-

vším proto, že se Matsés stáhli ze všech velkých řek a izolovali se v meziříčních oblastech. Tím, že se vyhýbali kontaktu, zachovali svou autonomii a vyhnuli se otroctví, úplnému vyhynutí nebo asimilaci, čímž byly postiženy jiné skupiny v Amazonské pánvi. V pozdním kaučukovém boomeru na počátku 20. let 20. století docházelo k zotročení některých členů komunity, populace byla v té době velmi malá a na místě začaly vznikat konflikty a zuřivé útoky proti nepřátelům i proti peruánské vládě. Během tohoto období Matsés prováděli prudké násilné nájezdy na jiná okolní etnika s cílem získat ženy, kterých byl v komunitách nedostatek, zbraně a kovové nástroje. Tyto nájezdy přispěly k zachování jejich populace a rozvoji zemědělství, nicméně hnacím motivem rozčilených mladých mužů, kteří útoky vedli, nebyla jen snaha zajmout ženy, ale také touha po pomstě za útoky na jejich území (Romanoff 1984, 34-47). Každá ztráta na životech je vyjádřena nutnou kompenzací a projevuje se formou reciproční predace (Descola et al. 1994, 91). Když Matsés například potřebovali kánoe, unesli a oslepili dobrého výrobce kánoí, obvykle mestice – mišence, který jim poté radil, jak kánoe vyrobit a oni se o něj zároveň starali a přinášeli mu dostatek jídla i žen. Tato krutost byla vnímána jako nedílná součást každodenního života, o nic méně důležitá než jakákoli jiná činnost (Gorman 2015, 81). Boje a protiútoky s sebou nesly vysoké náklady a ačkoli populace postupně vzrostla přibližně na 600 lidí, na území byly zavlečeny nemoci, které etnikum dříve neznalo (Kovasna 2009, 20).

Konflikty trvaly až do roku 1969, kdy Matsés změnili taktiku a definovali kontakt s cizinci jako nenásilný což přetrvává dodnes. Nájezdy a útoky byly zastaveny a byly navázány vztahy s americkou misijní organizací Summer Institute of Linguistics (SIL), která poskytla skupině především léky, lékařskou péči a také zboží jako oděvy, hrnce, mačety a sekery. Mezi hlavní aktivity SIL patřila evangelizace, distribuce překladů bible nebo lingvistické studium. V období plném obav z cizích útoků fungovala misijní organizace především jako spojovací článek mezi Matsés a okolním světem a hrála například klíčovou roli při vyjednávání s ropnými společnostmi ohledně výstavby cest v jejich oblasti (Romanoff 1984, 51). Po navázání kontaktu se SIL rychle následovaly další kontakty, mimo jiné i s katolickým misionářem, lesníky a s dalšími agenturami. Během tohoto období se sociální prostředí Matsés změnilo nejvýrazněji (Kovasna 2009, 21). Je zřejmé, že svět Matsés byl a stále je svým způsobem drsný. Určitá brutalita je etniku přirozená: když lovci například chytí zvíře k jídlu na druhý den, nemají problém mu zpřelámat končetiny, aby přes noc neuteklo a nechají ho kvílet bolestí, dokud se ráno nepeče nad ohněm (Gorman 2015, 80-81).

3. Duchovní svět Matsés

Z historie je zřejmé, že ustálený a mírový kontakt s vnějším světem nastal teprve nedávno. Lidé Matsés za sebou mají náročné časy plné zvratů a násilí, nicméně jejich určité agresivní vzorce chování, válečné zkušenosti a lovecké charakteristiky neznamenají, že by skupina nevykazovala duchovní citění. Ačkoli jsou Matsés obecně vyobrazováni bez jakéhokoli duchovního přesvědčení, nemají žádnou píseň, žádný tanec ani žádný rituál, z celé řady antropologických kontaktů vyplývá trochu jiná realita. Ta vykresluje, že etnická skupina má naopak velmi silný magický svět, který není oddělován od všedního každodenního života, což potvrdil i terénní výzkum, při kterém byly aplikovány metody zúčastněného pozorování, hloubkové rozhovory a karnální etnografie. Tento výzkum byl prováděn ve městě Iquitos a jeho okolí a v rezervaci Matsés, ve městě Angamos a v osadách San Roque, Estiron a Santa Rosa. Hlavními výzkumnými partnery jsou lidé Matsés, především komunita San Roque a skupina Kambo Naturista, působící v blízkosti města Iquitos.

Spiritualita lidí Matsés se opírá o víru v duchy přírody, animismus a tradiční léčebné praktiky, věří v existenci různých duchů a bytostí, které obývají okolní přírodu a považují je za ochránce a průvodce v jejich každodenním životě (Fabius, Pascal 2013, 56).

Dále věří, že duchové jejich předků se po smrti stávají jeleny a z toho důvodu pralesní jeleny nejedí. Mezi další spirituální aktivity patří i práce s duchovní energií zvířat – animou, která se posílá do pasti se záměrem, aby se do ní chytlo skutečné zvíře (Gorman 2015, 79-80). Domorodí obyvatelé Amazonie mezi sebou sdílejí tradiční znalosti a pověry, které jsou klíčové pro zachování jejich kultury a duchovní identity. Tyto znalosti jsou předávány z generace na generaci a poskytují velkou část strategického rámce, v němž jednotlivci a skupiny uplatňují konkrétní možnosti a volby (Descola et al. 1994, 30). Je třeba mít na paměti, že víra a praktiky se mohou v různých komunitách Matsés lišit a měnit se s časem. Dalším determinantem je kontakt s moderní společností a misijními aktivitami, které tradiční praktiky taktéž ovlivňují (Fabius, Pascal 2013, 56).

Komunikace se spirituálním světem se uskutečňuje skrze různé metody a jednou z těch klíčových je pro etnikum šňupání halucinogenní směsi ně-ně, která se aplikuje do obou nosních dírek prostřednictvím foukačky – dutého zahnutého dřeva ve tvaru brčka. Tato směs má psychotropní účinky, její vysoké dávky mohou vyvolat i vize. Užívání ně-ně údajně umožňuje jasnější vnímání zvířat, která mají být lovena, nicméně využití šňupací směsi je širokospektrální. Stařešinové foukají směs ně-ně směrem k mrakům, aby zabránili dešti (aby nepršelo na jejich kánoe nebo tábory), stejně tak jako se

ně-ně fouká do zvířecích pastí, aby se zvýšila úspěšnost v lovu. Směs nejen navozuje spojení s přírodou, ale pro Matsés slouží také jako užitečný nástroj s praktickým využitím (Gorman 2015, 80). Od roku 2018 užívání ně-ně ve zkoumaných komunitách rapidně kleslo, při poslední návštěvě rezervace v červnu roku 2023 v navštívených osadách šňupací směs kromě pár výjimek skoro nikdo nepoužíval, nicméně množství směsi se liší podle ročního období.

O spiritualitě, lovu a přírodních látkách pohovořil i 62letý César, stařešina Matsés: „Většina lidí nepokračuje v přenosu tradic. Existují tu i jiné rostliny, které způsobují vize, používají se tak, že se v nich osoba vykoupe, jde spát a během snů má zhruba 5 hodin vidění, která mohou ukázat spoustu věcí. Vize přinášejí především vhled do budoucnosti, například v nich můžete vidět, že zítra při lovu najdete na stromě dvě opice. Obvykle to funguje tak, že druhý den jde osoba, která se v rostlinách koupala, za moudrým stařešinou, který mu vize pomůže lépe pochopit, následně udělá vše, co je v těch vizích a ty se poté vyplní. Může tam být cokoli, v mých vizích například bylo, že mě uštkl had a v souvislosti s tím jsem usoudil, že ten den raději nepůjdu lovit, protože by to mohlo být nebezpečné. Ale vize se nemusí týkat jen lovu, mohou se týkat všeho, třeba i toho, že někoho potkáme.“

Podle Césara a jeho přítele Carlose mladší generace už tyto magické praktiky odmítá, protože to, co jim přírodní medicíny ukážou je pak moudří stařešinové nutí udělat, přičemž oni sami se tím řídit nechťejí.

4. Jedovatá žába zlepšující lovecké dovednosti

Je zřejmé, že džungle skýtá neskutečné bohatství, nicméně psychotropní rostliny a směs ně-ně nejsou pro Matsés jedinými přírodními pomocníky při lovu, mezi hlavní nástroje patří i takzvané Kambo, jed z žáby s latinským názvem *Phyllomedusa Bicolor* (česky Listovníce dvoubarvá). Názvem Kambo se označuje nejen jedovatý sekret, ale též samotná žába i rituál, při kterém se jed užívá (Caramaschi, Cruz 2002, 6).

Co se týče genderových aspektů užívání Kamba uvnitř Matsés komunit, výzkum ukázal, že látka se aplikuje jak mužům, tak ženám a dětem. Aplikovat Kambo jsou sice ženy oprávněny, ovšem obecně v tomto směru převažují muži a jsou obvykle těmi, kdo Kambem druhého provádí. Dětem je aplikováno Kambo, aby dobře rostly a rychle běhaly, nebo aby nebyly líné. Ženy mají na starosti obvykle péči o potomstvo a přípravu pokrmů, ale podílí se i na obstarávání potravy a odchytu Kamba pro extrakci.

Bíle zbarvená látka extrahovaná z kožní sekrece zelené stromové žáby je oblíbená nejen v regionu Ama-

zonie, ale v současné době i po celém světě v alternativních komunitách. Aplikuje se tradičně přes čerstvě vytvořenou kožní ránu způsobenou rozžhaveným klacíkem, obvykle na rameno nebo dolní končetiny a účinky se dostávají během několika minut (Elghblawi 2020, 26). (Obr. 1)

Jedná se především o nevolnost, zvracení, bušení srdce, hypotenzi, průjem a otok obličeje. Tyto projevy jsou způsobeny především bioaktivními peptidy, které jedovatá směs obsahuje a postupně ve většině případů do hodiny odezní, přičemž následně nastává parasympatický stav s celou řadou fyziologických a emocionálních procesů. Každý z obsažených peptidů v jedovatém sekretu má jiné vlastnosti, některé jsou antibakteriální a antimikrobiální a zvyšují propustnost hematoencefalické bariéry, což umožňuje Kambo dostat se tam, kam se jiné látky nedostanou. Jiné peptidy mají vysoký potenciál v boji proti zánětlivé bolesti, některé zase chrání tělo před potenciálně škodlivými organismy a napomáhají imunitnímu systému a další zase mohou pomáhat v boji s určitými typy rakovinných buněk (Keppel Hesseling, Winkelman 2019, 28).

Kambo obývá vlhké prostředí, kde je celá řada predátorů a mnoho mikroorganismů a peptidy jsou tak z kožních žláz produkovány především proto, aby se živočich mohl účinně bránit (Liu et al. 2021, 2). Jedná se o složitý koktejl, který se od konce minulého století stále více používá v moderních společnostech mimo lékařský kontext jako alternativní „léčivá“ směs. V současné době je žabí medicína zkoumána pro potenciální medicínské přínosy v oblasti léčby rakoviny a pooperační bolesti (Keppel Hesseling, Sacerdote 2019, 1). (Obr. 2)

V tradičním pojetí je Kambo užíváno po celá staletí domorodými lidmi nejen jako lék k posílení přirozené obranyschopnosti těla a zahnání smůly (panemy), ale u Matsés je jedním z hlavních nástrojů ke zvýšení úspěchu při lovu (Silva, Monteiro, Bernarde 2019, 1). Kambo má schopnost obnovit lovecké dovednosti, které mohly být ztraceny nebo oslabeny. Existují záznamy o loveckých příbězích, kde po užití Kamba lovci přinesli domů více masa, než sami dokázali spořádat, proto je Kambo vnímáno jako praktika, která přináší štěstí a zároveň jako vakcína, která chrání proti škodlivým vnějším faktorům (Nogueira et al. 2022, 1).

Právě především fyziologické detoxikační projevy produkované Kambem symbolicky podporují proces „očistění se“ od zlých vnějších vlivů a stejně tak symbolicky vyjadřují „očkování se“ proti nim. Kambo má tak transformační charakter a předpokládá se, že pomáhá tělu vypudit špatné vlivy a obnovit optimální zdravé tělesné mechanismy. Mimo fyziologické účinky mnoho uživatelů potvrzuje hluboké změny v pro-

Obrázek 1. Extrakce jedovatého sekretu z žáby *Phyllomedusa Bicolor*. Autor: Dagmar Civišová

Obrázek 2. Večerní odchyt žab. Autor: Dagmar Civišová

žívání, které mají terapeutický charakter. Jedovatý sekret amazonské žáby je tak využíván po celém světě nejen pro osobní rozvoj, ale i kvůli transformačnímu účinku, který substance v kombinaci s rituálem vytváří. Kambo přispívá k individuální proměně uživatelů prostřednictvím vnitřního významu, který přináší nejen zmíněnou očistu, ale také posiluje spojení s přírodou a spouští hluboké změny v prožívání jednotlivců (Keppel Hesseling, Winkelman 2019, 28). Jak popsal svou zkušenost s látkou Peter Gorman, žurnalista, který dlouhodobě zkoumal etnikum Matsés: „Po užití „sapo“ (takto označoval Kambo – pozn. redakce) nemáte žádné sny ani vize; můžete se dokonce divit, k čemu je to vůbec dobré, dokud se neprobudíte. Pak se cítíte jako bůh. Vaše fyzická síla je obrovská, bez jídla se můžete obejít několik dnů a džunglí běhat celé hodiny bez únavy. Ve tmě vidíte bez námahy, vnímáte zvířata dříve, než ona vidí vás a cítíte, které rostliny jsou benevolentní a které ne. Máte pocit, že jste povzneseni a jaksí v souladu s džunglí, jako by vám „sapo“ vlilo do krve rytmus džungle.“ (Erspamer et al. 1993, 1002). V současné době v komunitách, jež byly

předmětem tohoto výzkumu, frekvence užití Kambo spíše klesá, zájem o užití Kambo především v osadě San Roque byl obnoven v důsledku pandemie COVID-19, kdy se frekvence aplikací z preventivních důvodů zvýšila. Z hloubkových rozhovorů vyplývá, že pro některé jedince, kteří Kambo doposud užívají více frekventovaně, doba užití souvisí i s počasím a sezónním charakterem. Když prší, žába je níže, lépe se chytá, a proto je období dešťů pro rituál Kambo vhodnější tím, že je látka dostupnější.

5. Závěr

Účinky této přírodní „vakcíny“ byly potvrzeny (nejen) výzkumy Gormana, které zahrnovaly pozorování etnika v jeho domovině, ale i nespočet vlastních aplikací. Drastická očista těla s údajnou eliminací toxických látek může podle Vittoria Erspamera, který byl za výzkum Kambo nominován na Nobelovu cenu, umožnit lovcům ztratit svůj lidský pach a přiblížit se tak ke kořisti a snáze ji chytit. „Magický“ efekt Kambo zároveň může zesílit účinky jiných látek, které jsou užívány před nebo po jeho aplikaci, tedy i účinky uvedené psychotropní

směsi ně-ně. Je tedy těžké určit, kolik extatických transových zkušeností může být připisováno žabímu jedu a jak moc jiným substancím. Je však třeba zdůraznit, že Gorman zaznamenal centrální účinky „cítit se jako bůh“, po aplikaci samotného Kambo.

Výzkum v Amazonii udělal od počátku 70. let působivé pokroky, přesto je stále na začátku cesty. Kulturní a ekologické změny, zejména ty stimulované nepůvodními společnostmi, jsou velkým problémem, zintenzivňují se staré i nové procesy změn často s destruktivními následky, což činí prostředí náročným, ale zároveň vytváří i vzrušení a určitou naléhavost (Sponsel 1986, 67). V současné době Matsés s Kambem obchodují, substance se masivně sbírá, přeprodává a posílá do všech koutů světa. Přírodní komodita se tak stala jedním z jejich druhů obživy a je jen otázkou času, kdy plně vymizí

z tradičních magických loveckých praktik. Společenská struktura Matsés se v důsledku komercializace Kambo příliš nemění a komunity v rezervaci spolu spolupracují na sběru a vzájemně se podporují, nicméně v okolí města Iquitos se sběrači sekretu vydávají za příslušníky etnika Matsés, přestože jimi nejsou, jen proto aby dostali lepší pozici na trhu a aby zvýšili prodej.

Rostoucí poptávka po Kambu jako po alternativní medicíně a sebe-rozvojové praktice si žádá mnohem větší materiálové potřeby než dříve. Dopad je tak značný nejen na zvířata, ze kterých se látka získává, ale i na potřeby etnika, které se v důsledku tlaku moderní společnosti mění a neustále přizpůsobuje.

Výzkum byl podpořen Grantovou agenturou Univerzity Karlovy (projekt č. 197723).

REFERENCIE

- Caramaschi, Ulisses., and Carlos A. G. Cruz. 2002. „Phyllomedusa: posição taxonômica, hábitos e biologia (Amphibia, Anura, Hylidae).“ *Phyllomedusa: Journal of Herpetology* 1 (1): 5–10. <https://doi.org/10.11606/issn.2316-9079.v1i1p05-10>.
- Carneiro, Robert L. 1970. „Hunting and Hunting Magic among the Amahuaca of the Peruvian Montana.“ *Ethnology* 9 (4): 331–41. <https://doi.org/10.2307/3773039>.
- Descola, Philippe, Gíslí Pálsson, eds. 1996. *Nature and Society: Anthropological Perspectives*. Routledge.
- Elghblawi, Ebtisam. 2020. „The Kambo Ritual.“ *Internet Journal of Internal Medicine*. 12 (1): 25–27. 10.5742/MEJIM.2020.93792.
- Erspamer, Vittorio et al. 1993. „Pharmacological studies of “sapo” from the frog Phyllomedusa bicolor skin: A drug used by the Peruvian Matsés Indians in shamanic hunting practices.“ *Toxicon* 31 (9): 1099–1111. 10.1016/0041-0101(93)90125-3.
- Fabius, Carine, Pascal, Giacomini, and P. G. And. 2013. *Jagua, a journey into body art from the Amazon*. Kouraj Press.
- Gorman, Peter. 2015. *Sapo in my soul: The Matsés Frog Medicine*. Gorman Bench Press.
- Keppel Hesselink, Jan M., and Paola Sacerdote. 2019. „Frogs as a Rich Source for New Treatment Principles: A Review of Bio-Active Peptides in Phyllomedusae (Phyllomedusa Bicolor) and Bombinae (Bombina Variegata).“ *SL Pharmacology And Toxicology* 2 (1): 1–8. <https://scientificliterature.org/Pharmacology/Pharmacology-19-116.pdf>.
- Keppel Hesselink, Jan M., and Michael Winkelman. (2019). „Vaccination with Kambo Against Bad Influences.“ *Processes of Symbolic Healing and Ecotherapy* 51 (1): 28–48.
- Kovasna, Anna. 2009. *Building bodies, balancing powers: – of insides, outsides and changing notions of male and female personhood among the Matsés of the western Amazon*. Master Thesis. Lund University.
- Liu, Han et al. 2021. “Frog Skin Derived Peptides With Potential Protective Effects on Ultraviolet B-Induced Cutaneous Photodamage.” *Frontiers in Immunology* 12: 1–11. <https://doi.org/10.3389/fimmu.2021.613365>.
- Luna, Luis Eduardo. 1986. *Vegetalismo: shamanism among the Mestizo population of the Peruvian Amazon*. Acta Universitatis Stockholmiensis 27. Almqvist & Wiksell International.
- Nogueira, Thais A. C. et al. 2022. „The Amazonian kambô frog Phyllomedusa bicolor (Amphibia: Phyllomedusidae).“ *Frontiers in Pharmacology* 13: 1–22. <https://doi.org/10.3389/fphar.2022.997318>.
- Rival, Laura. 2012. „Animism and the meanings of life: reflections from Amazonia.“ *Animism in rainforest and tundra: Personhood, animals, plants and things in contemporary Amazonia and Siberia*, edited by Marc Brightman, Vanessa Elisa Grotti, and Olga Ulturgasheva. Bergahn Books.
- Romanoff, Steven A. 1984. *Matsés Adaptations in the Peruvian Amazon*. PhD diss., Columbia University.
- Romanoff, Steven A. 2004. *Matsésën Nampid Chuibanaid. La vida tradicional de los matsés*. CAAAP.
- Silva, Francisco Vaniclei Araújo da, Wuelton Marcelo Monteiro, and Paulo Sérgio Bernarde. 2019. „‘Kambô’ frog (Phyllomedusa bicolor): use in folk medicine and potential health risk.“ *Revista da Sociedade Brasileira de Medicina Tropical* 52: 1–2. <https://doi.org/10.1590/0037-8682-0467-2018>.
- Sponsel, Leslie E. 1986. „Amazon Ecology and Adaptation.“ *Annual Review of Anthropology* 15 (1), 67–97. doi:10.1146/annurev.an.15.1001.
- Winterhalder, Bruce. 1981. Optimal foraging strategies and hunter-gatherer research in anthropology: Theory and

models. In *Hunter-Gatherer Foraging Strategies: Ethnographic and Archeological Analyses*, edited by Bruce Win-

terhalder and Eric Alden Smith. University of Chicago Press.

Spirituality of the Matsés people: Kambo – frog poison as a vaccine against bad luck and part of hunting practices

DAGMAR CIVIŠOVÁ, JR ^{A,B}

(^A CHARLES UNIVERSITY, FACULTY OF HUMANITIES, CZECH REPUBLIC, PRAGUE, ^B DEPARTMENT OF PUBLIC MENTAL HEALTH, NATIONAL INSTITUTE OF MENTAL HEALTH, CZECH REPUBLIC, KLECANY)

Abstract: All Amazonian indigenous groups over the last 100 years have significantly changed in population characteristics, resource utilization, and settlement structure. The primary external factor driving these changes was not just the inhospitable Amazonian nature; but mostly people craving natural commodities, marching hand in hand with technological advancement, which continuously exhibits new and evolving material needs. Although development brings something, inevitably it takes something elsewhere – in this case fragments of the wild environment, material goods, and even the lives of the members of indigenous ethnic groups. Despite harsh conditions, diseases, and loss that have transformed the Amazonian landscape over the past centuries, nature and its inhabitants have managed to adapt to the influence of the outside world without losing their spiritual sensitivity. Specially the Matsés ethnic group among the last hunters and gatherers living on the border of Brazil and Peru, still utilizes some natural gifts for communication with the spiritual world. However, traditions are gradually fading, and it's only a matter of time before the influence of modern society, detachment of humans from the present moment and magical rituals, will transform even these remnants of evidence of a highly developed spiritual life.

This article explores the historical context when the Matsés came into contact with the outside world during the rubber boom, subsequent conflicts, and later non-violent contact through missionary organization. It is shown that despite the turbulent events the Matsés went through, their culture still maintains a connection with the spiritual world through traditional practices such as snuffing the hallucinogenic mixture *në-në* and using frog poison Kambo. These customs not only symbolize a connection with nature but also hold practical value for the ethnicity, such as improving hunting skills. Furthermore, Kambo is used as a means of purification and protection, while also showing modern potential in treating certain illnesses. The study further discusses how these practices influence individual transformation and experiences, which are essential elements in preserving culture and spiritual connections within a modern context.

Keywords: Kambo, frog, Matsés, spirituality, *Phyllomedusa bicolor*, Amazonia